

Erzurum ve Erzincan'ın Kurtuluşu

Kazım Karabekir

İstanbul, Karbon Kitaplar, 2019, 268 sayfa, ISBN:978-605-7738-05-9

Fatih Yusuf TANUĞUR*

Kitabın yazarı Kazım Karabekir İstanbul'da başladığı ilk öğrenimini jandarma subayı olan babasının görevi dolayısıyla bulunduğu Van, Harput ve Mekke'de tamamladı. Orta öğrenimini İstanbul'da Fâtih Askerî Rüştiyesi ile Kuleli Askerî İdadisinde gördü ve 1902'de Harp Okulu'ndan, 1905'te de Harp Akademisi'nden mezun oldu. Kurmay yüzbaşı olarak Manastır'da staja başladı, bölge kurmay başkanlığı görevini de üstlendi. Rum ve Bulgar çetelerine karşı gösterdiği başarıdan dolayı kolağası oldu.

Yaşadığı olayları günü gününe kaydetme alışkanlığına sahip olan Kâzım Karabekir'in eserleri daha çok hâtırat türündedir. Anılarını yazmayı *tarihe karşı bir boyun borcu* bilen Kazım Karabekir kitabın önsöz kısmında şöyle açıklamaktadır: “Kişi eğer bunu yazmazsa kendisiyle beraber silinip gidecektir. Kalacak üç beş mühim hatıra da, yakınları tarafından mahiyeti değiştirilmiş, birer masal olacak, kimseye faydası değil belki de zararı olacaktır” diye belirterek hatıra yazmanın önemini belirtmiştir.

Kazım Karabekir kitabın yazılma amacını başlangıç kısmında şöyle açıklamıştır:

“Cihan harbi hakkındaki üç ciltlik eserimin, yakında basılacak olan Harbi Nasıl İdare Ettik? başlıklı üçüncü cildinde şarktaki harekâtımızı kısaca yazdım. Fakat bu harekâtın tafsilatlıca bilinmesi tarihimiz için olduğu kadar, yetişmekte olan gençlerimiz ve umumiyetle milli terbiyemiz için de çok faydalı olduğundan bunları da Erzincan ve Erzurum'un Kurtuluşu, Sarıkamış, Kars ve Ötesi adlarıyla birer kitap neşretmeyi münasip gördüm.”

Kitap önsöz, başlangıç ve giriş kısımları hariç toplam 32 başlıktan oluşmaktadır. Kitap 6 Mart 1939 ile 12 Mayıs 1939 tarihleri arasında Yeni Sabah Gazetesine Kazım Karabekir'in kaleminden okuyucuya

* Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Tarih Bölümü Lisans Öğrencisi, fatihyusuftanugur@gmail.com

sunulmuştur. Yazının Mustafa Kemal Atatürk vefat ettikten bir yıl sonra 1939 yılında yayınlanması Kazım Karabekir üzerindeki yasakların kalktığı olarak değerlendirilebilir. Bartu Şimşek tarafından gazetede yayınlanan bölümler kitaplaştırılmıştır. Bartu Şimşek kitaplaştırmayı yaparken eski pek bilinmeyen kelimelerin yanına bugünkü anlamlarını yazmıştır. Bazı kelimeler hakkında dipnotta bilgiler vermiştir. Kazım Karabekir'in eksik bıraktığı kısımları tamamlamıştır. Gazetede hangi gün yayınlanmışsa o kısmın sonuna yayımlandığı günü belirtmiştir. Haritalar ve resimler gazeteden başarılı bir şekilde aktarılmış. Gazeteden kontrol edildiği zaman kitaplaştırma başarılı olmuş diyebiliriz.

Kazım Karabekir, anılarını anlatırken tüm detayları ile birlikte anlatmış. Ruh halini, görmüş olduğu manzaraların güzelliğini, etrafında bulunan kişileri, yolun durumu, gitmiş olduğu köy ve kasabaların durumu, yaşamış olduğu olaylar, Almanlar ve Ruslar ile ilişkiler gibi pek çok konuya değinmiştir. Haritalar, İstatistikler, belgeler ve çektiği fotoğraflar ile anılarını zenginleştirmiş. Bu dokümanlar ile kendinizi Kazım Karabekir yerine koymak daha kolay bir hale gelmiş. Kazım Karabekir'in anlatımı akıcı olsa da eğer Bartu Şimşek düzeltmeleri ve bazı kelimelerin anlamlarını yanlarına yazmasaydı ve dipnotta detaylı bilgiler vermeseydi anlaşılması zor olabilirdi.

Kitaptan Kazım Karabekir'in titiz bir insan olduğu sonucunu çıkarabiliriz. Çünkü gittiği birçok köy, kasaba ve sancağı pis bulduğunu belirtmiştir. Oradaki kaymakam ve memurları azarlamış köy ve kasabaların temizlenmesi emrini vermiştir. Birçok yol ve köprü'nün durumundan memnun değildir. Önceden haber vermesine rağmen köyün memurları ve askerlerinin kendisini karşılamamasından dolayı çok sinirlenmişse de siniri kısa sürede geçer ve karşısındakini genellikle affederdi. Kazım Karabekir sinir kontrolünü şu şekilde anlatıyor: *"Hayatımda, kızmadan evvel düşünmeyi itiyat [huy] edinmiştim. Bunun içini, olur olmaz şeylere kızmazdım. İcap eder de birini haşlasam bile, bunu kızarak değil, ona müstahak olduğu ruhi cezayı vermek için yapar ve sükûnetimi bozmazdım. Yani kendimi, sınırlarımın keyfine bırakmazdım."*

Kazım Karabekir devlet memurları ve kaymakamlardan pek memnun değildir. Vatandaşın sorunlarıyla ilgilenmediklerinden yakınır. Devlet memurları ilgilenmediği için vatandaş Kazım Karabekir'den medet umar.

Kitapta Kazım Karabekir'in Kürtler ile iletişim kurarken tercümana ihtiyaç duysa da Kürt beyleri ile avlara çıktığını ve onlardan "Ya dok"(Kürtlerin köpeklerini çağırma için kullandığı kelime) kelimesini öğrendiğini belirtmiştir. Kazım Karabekir Osmaniye'ye girerken insanların kıyafetlerine bakarken kıyafetlerin Kürt kıyafetinden Türk kıyafetine geçtiğini belirterek Osmaniye'nin Türk sancağı yeni ve modern bir yer olduğunu belirtmiştir.

Kazım Karabekir Bitlis'e giderken görmüş olduğu kilise hakkında şu yorumu yapıyor: *"Yolumuz üzerinde muazzam ve mükemmel bir kilise gördük. Deyr-i Kayer adındaki bu kilisede görüntüde Ermeni ve Süryani papazları yetiştirilmiş. Hakikaten ise kim bilir hangi devletin hesabına Türkleri parçalamak için kurulmuş bir fesat ocağıdır."* Kazım Karabekir'in bu düşüncesi dönemin Müslümanlarının hepsinin olmasa da önemli bir kısmının kiliselere olan düşüncesi yansıtıyor diyebiliriz.

Kazım Karabekir geçtiği yerlerdeki köprü, yol ve çeşmelere önem vermiş, tamir ettirmiş veya yeniden yaptırmıştır. Yaptırdığı eserlere yapımında çalışan kişilerin isimlerini vererek onları teşvik etmeye çalışmıştır. Silvan Kalesi'nde kaleye gelen suyun kalitesini ve tadını beğenmediği için kalenin kuzey tarafında su kuyusu açtırıyor ve bu suyu beğendiğini ifade ediyor. Bu su için diğer köylerden gelenler olduğunu belirtmiştir. Arkadaşlarının bu çeşmenin adına *Kazım Karabekir Çeşmesi* adını verdiğini de belirtmiştir.

Kazım Karabekir Ergani maden kasabasında bulunan memurlar hakkındaki görüşlerini ve onlara verdiği tavsiyeleri şu şekilde anlatıyor:

“Buradaki memurların düşüncelerini ve maneviyatlarını pek fena buldum. Bir an evvel şuradan kurtularak daha latif bir yere nakletmek sevdasına düşmüşler. Bunlara, cephelerde ve ateş içinde ölen, malûl[sakat] kalan, ıstırap çekenleri düşünmelerini söyledim. Uzun bir sulh devresinde bile olsak bu rahat düşkünlüğünün yıkıcı bir zihniyet olduğunu anlattım. Geçirdikleri ölü hayat yerine, burada çalışan Alman mühendislerden örnek alarak, kendi aralarında içtimai[sosyal] bir yaşayış uyandırabileceklerinden ve birçok kitaplar ve mecmualar getirerek mütalaalarla, ilmi sohbetlerle ve ara sıra eğlenceler tertibiyle hoşça vakit geçirebileceklerinden bahsettim ve burada tehlikesizce vazife görürken, cephelerle de alâkadar olmalarını tavsiye ettim. Yazık ki onlar, burunlarının dibindeki bakır madenleriyle bile alâkadar görünmüyorlardı.”

Kazım Karabekir bu bölümde memurların durumlarından memnun olmadığını belirtirken onlara savaştaki insanları düşünmelerini tavsiye etmiştir. Ayrıca Almanları memurlara tavsiye etmesi de ilginçtir yabancı bir ülkede olmalarına rağmen Türklerden daha sosyal yaşamaları sayesinde tavsiye edilmeleri takdire şayandır.

Kitap genel olarak Bartu Şimşek'inde yapmış olduğu katkılar ile anlaşılır ve akıcı okunurken bir sonraki olayın ne olacağını merak ederek okuyorsunuz. Milli mücadeleyi ve özellikle doğu cephesini anlamak için kesinlikle okunması gereken eserlerden bir tanesi. Kitabın küçük boy olmasından dolayı hem fiyatı uygun hem de taşınması kolay.